

Hardnekkige rekenachterst

‘Voor mij geeft de doorslag waarmee het kind het best geholpen is’

In de uitgave ‘Kinderen met dyscalculie’ beschrijven Annemie Desoete en Tom Braams welke problemen kinderen met een rekenstoornis ondervinden, en hoe zij het beste geholpen kunnen worden. ‘Kinderen met dyscalculie’, geschreven voor ouders en onderwijzers, voorziet in een grote behoefte. Behalve de bundel van Balans bestonden er in Nederland en Vlaanderen nog geen boeken over dyscalculie die geschreven zijn voor niet-specialisten.

Annemie Desoete doceert aan de universiteit van Gent. Zij was een van de eersten die in het Nederlandse taalgebied over dyscalculie schreef. Tom Braams werkt als onderwijspsycholoog bij Braams & Partners en heeft al veel gepubliceerd over dyslexie. Een gesprek met Tom Braams over de stand van zaken met betrekking tot de erkenning en diagnostiek van dyscalculie.

Er wordt gesproken over een protocol voor de diagnostiek van dyscalculie.

Vind jij dat de tijd daarvoor al rijp is?

“Naar mijn mening is het nog te vroeg voor een protocol. Je kunt pas een protocol maken als je het met elkaar eens bent over wat dyscalculie is en wat niet. Ik vind dat je pas van een stoornis kunt spreken als er iets ‘gestoord’ is. Momenteel hebben we daar wel ideeën over, maar we zijn nog ver van eenstemmigheid verwijderd.”

Hebben we al genoeg diagnostische grond onder de voeten?

“Nee, er zijn duidelijke aanwijzingen dat dyscalculie met het getalbegrip, met het gevoel voor hoeveelheden te maken heeft. Men is nu bezig om daar ook tests voor te maken. Maar die tests moeten grondig onderzocht worden om te zien of ze wel dyscalculie meten. Je moet eerst bewijzen dat je test precies meet wat je wilt onderzoeken, voordat je op de resultaten ervan kunt vertrouwen. Er zijn ook wetenschappelijke onderzoekers die dyscalculie meer als een verzamelterm

zien voor allerlei verschillende rekenstoornissen. Annemie Desoete en ik houden het daar voorlopig nog op in ons boek. Wij zien bijvoorbeeld ook een rekenstoornis bij kinderen die simpele sommetjes zoals het optellen en aftrekken tot 20 en de tafels van vermenigvuldiging niet uit hun hoofd kunnen leren.”

Hoe goed zijn de tests die we hebben?

“Nog niet erg goed. Het is veel ingewikkelder om zoiets als dyslexie of dyscalculie te onderzoeken dan om vast te stellen of iemand bijvoorbeeld suikerziekte heeft. Een belangrijke reden daarvoor, naast het probleem dat we nog niet precies weten wat dyscalculie is, is dat veel kinderen en

‘Door handige trucjes kun je je zwakke kant goed verbergen’

volwassenen hun zwakheden (deels) weten te compenseren met andere eigenschappen die ze hebben. Door handige trucjes, slimheid, hard werken en gebruik te maken van hulpmiddelen. Maar vaak kost dat dan wel veel meer moeite en tijd. We moeten dus eigenlijk allerlei rekentestjes en testjes waarbij je hoeveelheden moet schatten hebben die eigenlijk heel makkelijk zijn en die je heel snel kunt doen. Het verschil tussen kinderen met en zonder stoornis zit dan

vooral in hoe gemakkelijk en vlot ze die taakjes kunnen uitvoeren.”

Is (hardnekkige) rekenachterstand een voldoende criterium?

“Nee, er kunnen meer redenen zijn voor een hardnekkige achterstand, er is pas sprake van een stoornis als er iets *in het kind* gestoord is. Als je slecht rekenonderwijs hebt gehad, of veel te weinig oefent, kan er ook een hardnekkige achterstand ontstaan.”

En waarom heb je dan eigenlijk een psycholoog of orthopedagoog nodig voor de diagnose? Kan de onderwijzer die dan niet stellen?

“Een onderwijzer kan vaststellen dat een kind niet goed vooruit gaat. Ook kan zij kijken of een kind iets niet goed begrijpt, door bijvoorbeeld de fouten die een kind maakt te analyseren. Als een kind steeds dezelfde fout maakt, is er vaak iets niet goed begrepen. De docent kan ook, samen met de interne begeleider van de school, een kind extra begeleiden. Als dat niet voldoende helpt en je als docent niet meer weet wat je nog kunt doen om het kind weer goed vooruit te laten gaan, is het zeer zinvol een rekendidactisch onderzoek en een psychologisch onderzoek te doen. Als we weten waar de oorzaak van het probleem ligt, kunnen we daarmee rekening gaan houden. Als je als psycholoog of orthopedagoog adviezen geeft, ga je uit van de zwakke én van de sterke kanten van een kind: met de zwakke punten probeer je maximaal rekening te houden, daarvoor ga je oplossingen zoeken, en van de sterke kanten ga je gebruik maken. Docenten kunnen nooit een stoornis vaststellen, wel vermoedens uitspreken. Bij een rekenstoornis is een psychologische functie gestoord, bijvoorbeeld het geheugen, het talig redeneren, het snel kunnen inschatten van hoeveelheden.

and is nog geen dyscalculie

Ton Braams: "Het is zonde als een kind een stoornis heeft en je dan maar accepteert dat hij of zij niet goed leert rekenen"

Alleen psychologen en orthopedagogen kunnen dat vaststellen."

Bestaat er consensus over de oorzaken van dyscalculie? Dat wil zeggen, zijn de deskundigen het eens over de richting waarin je het moet zoeken?

"Ik vind dat die overeenstemming over de oorzaken van dyscalculie er onder wetenschappers nog niet is. We kunnen wel een voorlopige afspraak maken over wat we dyscalculie noemen, maar het gevaar daarvan is dat we daarmee ontwik-

keling in de weg staan. Sommige orthopedagogen en psychologen weten al zo veel meer over dyscalculie dan de gemiddelde schoolpsycholoog of orthopedagoog, dat ze met zo'n afspraak slecht uit de voeten kunnen. In dat geval is het volgens mij beter om te zeggen: dyscalculie is een hardnekkig rekenprobleem dat je gedurende twee schooljaren moet kunnen zien, en wat veroorzaakt wordt door een of meer zwaktes in psychologische functies die van belang zijn voor het rekenen."

Dus misschien kun je het geld beter stoppen in goed reken- en testonderzoek, dan in (premature) regeling van protocollen?

"Daar ben ik het mee eens. Ik zou het ook nuttig vinden als de paar orthopedagogen en psychologen die veel kinderen onderzoeken op dyscalculie hun werkwijzen eens naast elkaar zouden leggen. Ik denk dat we daarin van elkaar kunnen leren."

Sommige mensen hebben problemen met het gebruik van de term dyscalculie. Die zeggen: je hebt het over de zwakste rekenaars, daar is geen aparte benaming voor nodig. Maar jij en Annemie Desoete denken daar duidelijk anders over.

"Ja, ik vind het belangrijk om de reden van een ernstig rekenprobleem te weten. Dyscalculie is geen domheid. Het is zonde als een kind een stoornis heeft en je dan maar accepteert dat hij/zij niet goed leert rekenen. Rekenen, meten, hoeveelheden schatten doe je de hele dag door. Het is een handicap als je je daar niet mee kunt redden. Als je helemaal niet met geld kunt rekenen, niet met kommagetallen kunt

'Met hulpmiddelen is het mogelijk om veel te compenseren'

werken, als je niet kunt wegen en meten. Als je weet wat er moeilijk gaat bij een kind, als je begrijpt welke psychologische functies gestoord zijn, kun je daarmee rekening houdend een kind toch vaak zelfredzaam maken. En met hulpmiddelen is het mogelijk om veel te compenseren. Kinderen met dyscalculie kunnen dan een opleiding doen die beter bij hun niveau past. Dat is wel belangrijk, want mensen die erg onder hun niveau moeten werken, worden vaak heel ongelukkig."

Kinderen met een laag IQ en/of slecht (werk)geheugen hebben flinke kans op rekenproblemen. Kun je dat dyscalculie noemen? Hoe specifiek wil je het kortom hebben?

"Dat is een hele moeilijke vraag. Op het moment dat we nog niet precies weten wat dyscalculie is, ben ik geneigd om vooral goed te bekijken wat voor het individuele kind wat wij onderzoeken het beste is. Daar gaat het natuurlijk allemaal om, dat kinderen de hulp krijgen die ze nodig hebben. Als er dan twijfel is over of een kind nu wel of niet dyscalculie heeft, die 'randje-gevallen' heb je natuurlijk altijd, dan geeft voor mij de doorslag waarmee het kind het beste geholpen is."

Ben je niet bang dat 'dyscalculie' een excuus kan zijn voor scholen om zich minder in te spannen voor een kind? Dat ze denken: die heeft toch dyscalculie, daar is geen eer aan te behalen?

"Dat risico is er wel een beetje, maar daar kun je als psycholoog/orthopedagoog wel wat tegen doen. Het is erg belangrijk dat je uitgaat van de groeikracht van kinderen. Negatieve verwachtingen hebben een sterke zichzelf vervullende werking. Positieve verwachtingen ook, en die zijn niet irreëel, je kunt bijna altijd veel vooruitgang boeken met kinderen met dyscalculie."

Veel leerkrachten, en ook sommige orthopedagogen en psychologen, denken dat de diagnose dyscalculie betekent: 'kan zich niet ontwikkelen op rekengebied'. Is dat terecht?

"God zij dank is dat niet zo! Als dyscalculie betekent: 'kan niets leren met rekenen' is het een verschrikkelijke diagnose. Dan geef je een kind op. Ik noem dat een 'vuilnisbakdiagnose'. Dyslectische kinderen kunnen ook veel leren. Een stoornis betekent geen functie-uitval, maar dat iets

veel moeilijker gaat. Kinderen met dyscalculie redden het niet met de gewone instructie in de klas, en evenmin met simpelweg meer oefenen. Ze hebben gespecialiseerde begeleiding nodig om bepaalde dingen te leren. En vaak moeten

'Er kan echt heel veel vooruitgang worden geboekt'

ze hun zwakke kanten compenseren, met handige maniertjes, met een opzoekboekje, met een hulpmiddel."

Hoe groot zijn de mogelijkheden en wat zijn de grenzen?

"Dat is van kind tot kind heel verschillend. Dat hangt ook af van andere vaardigheden en eigenschappen van een kind, zoals doorzettingsvermogen, taalvaardigheid, intelligentie. Grenzen aan de bovenkant zijn er volgens mij niet. Er kan echt heel veel vooruitgang worden geboekt."

Tot slot: de behandeling van dyslexie valt onder volksgezondheid. Je zou ook kunnen zeggen: maak het onderwijs verantwoordelijk voor de diagnose en behandeling van leerstoornissen. Dat is hoe het in Amerika is geregeld: daar valt het onder verantwoordelijkheid van de schooldistricten. Waarom moet dat bij ons anders? Wat is het voordeel?

"Ik weet dat niet, elk voordeel heb z'n nadeel. Belangrijk is dat het goed wordt geregeld en dat men kijkt wat voor gevolgen het voor een kind/volwassene heeft als deze geen goede hulp krijgt. De kosten voor de individuele mens en voor de maatschappij kunnen dan heel hoog zijn. Ik vind dat een Nederland als 'kennisland' het zich om economische en om ethische redenen niet kan permitteren om mensen met een stoornis slecht te helpen." ■

Kinderen met dyscalculie

Annemie Desoete & Tom Braams (2008)

Uitgeverij Boom, Amsterdam,

174 pagina's

ISBN 978 90 8506 368 1

Prijs € 17,50